

ÖG ve PD

VII: Sözel beceriler, sözel olmayan beceriler,
yürütücü işlevler

Sözel, sözel olmayan ve yürütücü işlevler

Kavram yapıtaşlarındaki beceriler, daha karmaşık öğrenme görevlerini destekleyen üst düzey işlevler olarak düşünülebilir. Bu beceriler, temelde mantık yürütme ve problem çözme stratejilerinin kullanımını içeren daha yüksek düzey akademik becerileri/görevleri desteklerler.

Sözel

Kavramsal düzeyde, sözel beceriler (dil ile düşünme), okuduğunu anlama, yazılı dil ve matematik problemleri çözmedeki performansı etkiler.

Temel Yapı Taşları modelinde, **zayıf sözcük okuma becerisi** *İşleme bloklarındaki* becerilerle ilişkili olmaktadır, **metni anlamadaki ve görüşlerini ifade etmedeki sorunlar** ise *Kavram bloklarıyla* özellikle de Sözel beceri ile ilişkilidir.

Sözel dil, okuma ve yazma gelişimde karşılıklı bütünleşmiş bir sistem oluştururlar: **Sözel beceriler; okuma-yazma için bilgi temelini oluşturur. Çocukların okudukları ve yazdıklarından öğrendikleri sözel dil gelişimini artırır.**

Sözel beceriler ve edinilmiş bilginin okumayla (Evans vd., 2002), matematik problemleri çözmeye (Floyd vd., 2003) ve yazılı ifade ile (McGrew & Knopik, 1993) yaşam boyu güçlü ve tutarlı bir ilişkisi vardır.

En hayati ilişkiler sözel dil becerileri ile okuduğunu anlama ve yazılı anlatım arasındadır. Hem okuduğunu anlama hem de yazılı anlatım var olan bilgilere, cümle yapılarını tanımakla, sözel mantık yürütme becerileriyle ve geniş ve derinlemesine bir sözcük dağarcığına sahip olmaya bağlıdır (McCardle vd., 2001). Bu nedenle sözcükler ve temsil ettikleri kavramlar, gelişmiş okur yazarlık için temel sağlarlar (Cunningham vd., 1990; Perfetti vd., 1996).

Temel Yapı Taşları modelinde, Sözel yapı taşı dilbilimsel işlevlere ilişkin daha üst sıralarda yer almaktadır, bu yapı taşı öğrencilerin duyduklarını ve okuduklarını anlamalarını ve konuşurken ve yazarken fikirlerini ifade etmelerini sağlar.

Sözsüz/sözel olmayan

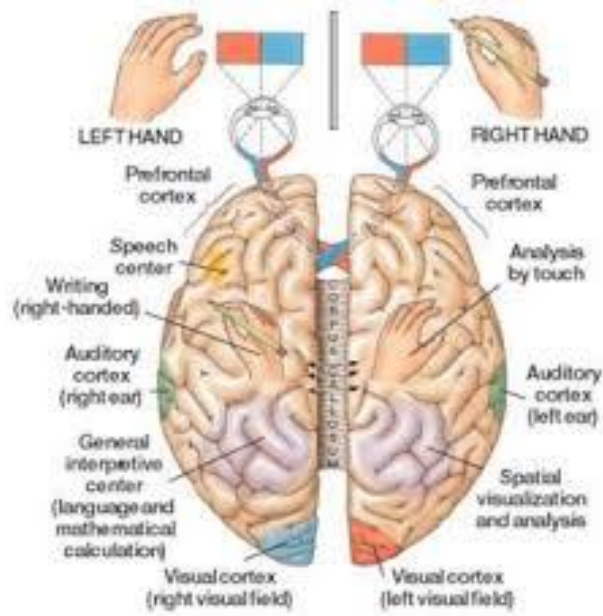
Temelde dile ilişkin olmayan sorunlar, araştırma literatüründe SOÖG olarak isimlendirilmektedir (Johnson & Myklebust, 1971; Pennington, 2009; Rourke, 1989). Bu tür yetersizliklerde sözel beceriler iyidir, **sosyal becerilerde ve görsel-uzamsal düşünmede güçsüzlükler vardır.**

Strang ve Rourke (1985) bu tür yetersizlikleri olan çocuklar 7 alanda güçlük çekerler:

- 1) Uzamsal organizasyonda sorunlar
- 2) Görsel detaylara dikkatini vermede sorunlar
- 3) Matematikte prosedür hataları
- 4) Psikolojik setleri değiştirme sorunları (yani aynı türde [örn., toplama] iki veya daha fazla işlemi başka bir tür işlem takip ettiğinde [örn., çıkarma])
- 5) İnce motor güçsüzlükleri
- 6) Zayıf olgusal/gerçekçi bellek
- 7) Zayıf yargı ve mantık yürütme

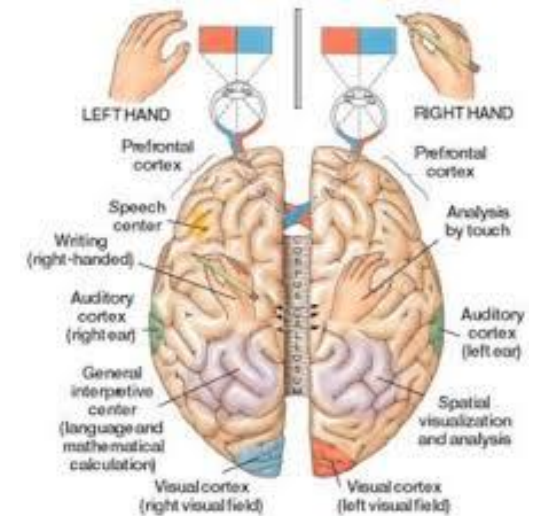
Bu açıdan bakıldığında temelde etkilenen uzamsal becerilerdir ya da şekillerle düşünme becerisidir.

SOÖG, dile dayalı ÖG'ye göre daha az görülür (Johnson & Myklebust, 1971; Pennington, 2009; Rourke, 1989; Strang & Rourke, 1985): Öğrenme sorunları için yönlendirilen çocukların **%1 ila %10'unda** görülür.

Beynin organizasyonuna göre sol hemisfer dili işlemlerken ve ezber ve ayrıntılı bilgi ile ilişkiliyken sağ hemisfer yeni, bütüncül ve uzamsal bilgiyi işlemler (Hale & Fiorello, 2004).

Sözel olmayan güçsüzlükleri olan çocukların ince ve kaba motor becerilerini koordinasyonları da zayıftır. *El yazısında, matematikte, sosyal ipuçlarını okumada ve duygularını kontrol etmede* zorlanırlar (Weintraub & Mesulum, 1983). SOÖG'nin **geçerli bir bozukluk olduğuna ilişkin yeterli kanıt bulunmamaktadır** (Pennington, 2009; Spreen, 2011).

Yürütücü işlevler

Yİ temel yapı taşları modelinin en üstüne yer alır.

Frontal lobun prefrontal alanlarının yürüttüğü *planlama, çalışan bellek, dikkat, ket vurma, kendini gözlem, öz düzenleme ve başlatma* gibi farklı bilişsel süreçler için kullanılan şemsiye bir terimdir (Goldstein & Naglieri, 2014).

Lezak (1995): Yi, istem/irade, planlama, amaçlı eylem ve etkili performans öğelerini içermektedir. Her öğenin farklı set ilişkili davranışlar içerdiği iddia edilmiştir.

Reynolds & Horton (2008): Yİ'lerin genel bilgiden farklı olduğunu iddia etmiştir. Yürütücü işlevlerin; bilginin pasif olarak tutulmasından ziyade **dışsal taleplere tepki olarak planlama, karar verme ve farklı motor çıktılar yaratmaya ilişkin kapasiteyi** temsil ettiği öne sürmüşlerdir.

Naglieri & Goldstein (2012): Büyük gruplu ulusal bir çalışma gerçekleştirmişlerdir.

Yİ'nin, bireylerin bilgiyi edinmedeki ve 9 alanda problemlerin nasıl çözüleceğine ilişkin etkililiği olarak kavramsallaştırılabilen tek bir fenomen olarak en iyi şekilde açıklanabileceğini belirtmişlerdir. Bu alanlar **1) dikkat 2) duygu düzenleme, 3) esneklik, 4) ketlenme kontrolü, 5) başlatma, 6) organizasyon, 7) planlama, 8) kendini izleme ve 9) çalışan bellek**

Yürütücü işlevler, çeşitli araçlarla (CAS Testi Cognitive Assessment Test: Bilişsel Değerlendirme Sistemi, Das, Naglieri, Kerby, 1994; Yönetici İşlevlere Yönelik Davranış Değerlendirme Envanteri, Batan vd., 2011) değerlendirilebilirken sınıf içi gözlem de önemlidir.

Nöropsikoloji literatüründe, üstbiliş genelde yürütücü işlevin ya da yürütücü sürecin bir parçası olarak görülmektedir (Torgesen, 1994). Üstbiliş, bireyin ne bildiğini bilmesi ve bir amaca ulaşmak için neyin bilinmesi gerektiğini bilmesi ya da daha basit anlamda **bireyin kendi düşünme süreçlerine ilişkin düşünebilmesi** olarak ifade edilmektedir (Wallack & Miller, 1988).

Baker & Brown (1980): okuduğunu anlamada iŖe koŖulan beŖ üstbiliŖsel davranıŖ belirlemiŖtir: 1) amacı belirleme, 2) metnin önemli kısımlarını belirleme, 3) anlamayı izleme (monitoring understanding), 4) amaçlara ulaŖıldı mı karar verebilmek için kendini sorgulama, 5) okuduğunu anlamada başarısız olduğunda düzeltici eylemlerde bulunma.

1980ler ve 1990larda yapılan araştırmalar ÖÖG olan çocukların, **üstbilişsel** davranışlar gerektiren birçok durumda diğerlerinden farklı şekilde performans gösterdiklerini belirlemiştir (Torgesen, 1994).

Kaynak

Learning Disabilities and Challenging Behaviors: Using the Building Blocks Model to Guide Intervention and Classroom Management, Third Edition Third Edition

Nancy Mather Ph.D. (Author), Sam Goldstein Ph.D. (Author), Katie Eklund Ph.D. (Author), Dr. Elaine Cheesman Ph.D. (Contributor), Dr. Deborah Rhein (Contributor), Dr. Annmarie Urso Ph. D. (Contributor)

Paul H Brookes Publishing